

Isaiah Berlin’de Negatif ve Pozitif Özgürlük

Prof. Dr. Yasemin Işıktac¹

ÖZET

Özgürlük, sözlüklerde, bir şeyin kendisi dışında bir şey veya etkiyle belirlenmemiş olması şeklinde tanımlanır. Bu tanımın netliğine rağmen özgürlük, tarih boyunca ve günümüzde de, üzerinde en çok tartışma yürütülen kavramlardan biri olmaya devam etmektedir. Özgürlük, içsel anlamda özgürlük duygusu açısından bir sınırsızlık talebi olarak psikolojik bir boyuta, fiziki imkânlar ve yapabilirlik açısından fizyolojik ve varoluşsal sınırlara sahiptir ve öteki ile ilişki açısından da “başkasının özgürlüğü ile karşılaşmanın” yarattığı sorunlarla çevrilidir. Ayrıca, bir yönetim tarifinde de özgürlük, eşitlik, kardeşlik ve sorumluluk kavramları açısından oldukça ciddi güçlükler taşımaktadır. Yirmi birinci yüzyılın önemli siyaset felsefecilerinden Isaiah Berlin, özgürlüğün, başlıkta geçtiği üzere negatif ve pozitif olarak ayrıştırılmasının önemli bir mimarıdır ve biz de bu incelemede onun perspektifini merkeze alarak konuyu irdeleyeceğiz.

Berlin özgürlük kavramının ikili doğasını göz önünde bulundurarak ve değer çoğulculuğu kavramını da kullanarak ahlâk ve siyaset bağlamının farklı bir perspektiften değerlendirilmesi olanağını yaratmıştır. Özgürlüğün pozitif ve negatif özgürlük olarak ayrılması yolu ile Berlin’in klasik liberal eğilimler ekseninde, değer çoğulculuğu ile birlikte asıl üzerinde durulması gereken özgürlük türü olarak negatif özgürlüğe işaret ettiğini görmekteyiz.

Negatif özgürlük; bireysel özgürlüklerin amacını ve sınırlarını belirleyen, kişinin etki altında kalmaksızın kararlar alabildiği “özel” alandır. Berlin “negatif” isimlendirmesinin bir olumsuzluk anlatımı olmaya değil, “etki kabul edilemez alana” işaret ettiğini özel olarak belirtmektedir. Kamusal alanda gerçekleşen özgürlüğü ise pozitif özgürlük olarak isimlendirmektedir. Pozitif özgürlük dış atmosferde gerçekleşir. Yönetim biçimi olarak demokrasi ve liberal haklarla çok yakından ilgilidir. Berlin’in 1958 yılında yazmış olduğu önemli bir makalesinin de ismi olan negatif – pozitif özgürlük ayrımı, özgürlüğün nitelendirilmesinde günümüzde de etkin olarak kullanılmaktadır; bu ayrım, aynı zamanda, “öz” ve “kavramsal alan” ayrımı açısından da etkindir.

Anahtar Kelimeler: Klasik liberal haklar, özgürlük, negatif özgürlük, pozitif özgürlük, değer çoğulculuğu.

¹ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı; isiktac@yahoo.com